

แนวทางการประยุกต์หลักพุทธธรรม ในคัมภีร์สัมภารวิปากเพื่อพัฒนาชีวิต Guidelines for appication of Buddhadhamma in Sambāravipāka to life Development



ณัฐรณาท ศรีเลิศ
Nattanart Srilert

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Graduate School, Mahachulalongkorntajavidyalaya University, Thailand.
Email: jannynattanart@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาคัมภีร์สัมภารวิปาก 2) เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาชีวิตในคัมภีร์สัมภารวิปาก 3) เพื่อศึกษาแนวทางประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาชีวิตในคัมภีร์สัมภารวิปาก ผลวิจัยพบว่า 1) การศึกษาคัมภีร์สัมภารวิปาก คือ กระบวนการสังสมบารมีของบุคคลกว่าจะได้เป็นพระพุทธรูป ซึ่งบารมีเป็นหลักการประพฤติปฏิบัติของพระโพธิสัตว์ผู้สั่งสมคุณความดี เพื่อตรัสรู้เป็นพระพุทธรูป เพราะฉะนั้นคุณค่าและความสำคัญของคัมภีร์สัมภารวิปากจึงปรากฏเรื่อยมานับตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันจากรุ่นสู่รุ่น 2) หลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาชีวิตในคัมภีร์สัมภารวิปาก คือ หลักธรรมสำคัญที่ปรากฏในคัมภีร์สัมภารวิปากที่ผู้วิจัยได้คัดย่อมา มีทั้งหมด 3 หมวด มี 13 หลักธรรม คือ หลักธรรมที่เกี่ยวกับพระพุทธรูป ได้แก่ บารมี 30 มหาปุริสลักษณะ 32 อนุพยัญชนะ 80 บุญญลักษณะ 9 อภิญญา 5 สมาบัติ 8 พุทธคุณ 9 3) แนวทางการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาชีวิตในคัมภีร์สัมภารวิปาก ใน 3 ระดับ คือ (1) ด้านความประพฤติ คือ ทางกาย และวาจา (ระดับศีล) (2) ด้านอินทรีย์ คือ ให้รู้จักสำรวมอินทรีย์ของตนอย่างมีสติเพื่อเสริมสร้างจิตใจให้เกิดความเข้มแข็งและมั่นคงสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ระดับสมาธิ) (3) ด้านปัญญา คือ ให้เกิดความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติตนต่อสรรพสิ่งทั้งปวง ไม่ให้เกิดความลุ่มหลงมัวเมา แต่ให้เป็นอิสระจากสิ่งต่างๆทำให้เกิดปัญญา (ระดับปัญญา) นอกจากนั้น ก็ได้ศึกษาถึงโทษ (ผลกระทบ) ของการไม่พัฒนาชีวิต และคุณค่าของการพัฒนาชีวิตทั้งต่อตนและสังคม

คำสำคัญ: การประยุกต์; หลักพุทธธรรม; คัมภีร์สัมภารวิปาก; พัฒนาชีวิต

Abstract

This dissertation aimed 1) to study of Sambhāravipāka, 2) to study of the Buddhadhamma to life Development in Sambhāravipāka, and 3) to study of the way of Buddhadhamma application in SSambhāravipāka to life development.

From the study of the values and significance of Sambhāravipāka is found that the perfection (Pāramī) is the practical method of Bodhisattava who collecting goodness to be a Buddha. Sambhāravipāka is the result of Sambhāra which means the collection of goodness. Therefore, we must maintain the valuation and significance of Sambhāravipāka to next Buddhist generations.

The important Buddhadhamma appeared in Sambhāravipāka Scriptures, the researcher has abstracted from the scripture into three categories, namely, the principle about the Lord Buddha, the principle about the nature, and the principle about practice. There are 12 principles, namely, the thirty perfections (Pāramī), the thirty-two Marks of the Great Man (Mahāpurisalakkhaṇa), the eighty Subsidiary Characteristics (Anubyañjana), the nine Buddha's virtues (Buddhagūṇa), the three characteristics (Ti-Lakkhaṇa), the Dependent Originations (Paṭccasamuppāda), the Law of Kamma, the four Foundations of Mindfulness (Sati-Paṭṭhāna), the four Great Efforts, and the four Paths of Accomplishment (Iddhipāda). This part is what the Buddha preached the benefits of the practice of the four Iddhipādas to Ananda at Pāvālacetiya. Another part of this scripture just appears only the title of principles.

The way of Buddhadhamma application in Sambhāravipāka to life development is the development of life quality in Buddhism, it is divided into four sides, e.g., (1) behavioral development is conduct by body and speech to have morality, (Sila). (2) Development of the six faculties (Indriya) is to control one's faculties by mindfulness, (Sathi) (3) mental development is to make a strength and stability to work efficiently, (Smathi) and (4) intellectual development is to gain knowledge and understanding of oneself practice to all things, not to be infatuated, be freedom from all things (Panya).

Keywords: Application; Buddhadhamma; Sambhāravipāka; Development

บทนำ

พระพุทธศาสนาถือกำเนิดเกิดมาจากการแก้ความทุกข์ เพราะความทุกข์เป็นสิ่งที่ทุกคนประสบด้วยตนเอง โดยรับรู้จากความไม่สบายกาย ไม่สบายใจ ความคับแค้นใจ (Thai Tipitaka 19/1081 / 593) เป็นต้น และมีความปรารถนาจะพ้นจากสภาพของความทุกข์นั้นๆ ก่อนพุทธกาลที่เห็นชัดมากคือ ประเทศอินเดีย ที่มีผู้แสวงหาความพ้นทุกข์ในรูปแบบของการปฏิบัติต่างๆ มากมาย แต่คำสอนเหล่านั้นก็ยังไม่สามารถนำผู้ปฏิบัติตามให้หลุดพ้นจากทุกข์ได้อย่างแท้จริง จนเมื่อเจ้าชายสิทธัตถะ ทอดพระเนตรเห็น เทวทูต 4 คือ คนแก่ คนเจ็บ คนตาย และสมณะ เทวทูต 3 อย่างแรก พระองค์ทอดพระเนตรเห็นสภาพแล้ว เต็มไปด้วยความทุกข์ทรมาน และรู้ว่าทุกคนจะมีสภาพเช่นนั้นจึงทรงดำริที่จะหาวิธีแก้ทุกข์ และเมื่อทรงเห็น สมณะ จึงทรงตัดสินใจพระหฤทัยออกผนวช เพราะเห็นว่าการดำรงเพศสมณะจะเป็นทางปฏิบัติให้หลุดพ้นจากความทุกข์ได้ (Thai Tipitaka 10/43/22) เมื่อทรงออกผนวชโดยการอธิษฐานเพศเป็นบรรพชิตแล้ว ได้ไปศึกษากับครูอาฬารดาบส กาลามโคตรจนได้สมบัติ 7 และศึกษากับอุททกดาบส รามบุตร ได้สมบัติที่ 8 ซึ่งได้รับความสงบและความสุขทางใจมาก แต่ไม่สามารถละอนุสัยกิเลสได้จึงเสด็จออกจากสำนักอาจารย์ดังกล่าวข้างต้น เสด็จไปทำความเพียร ที่ตำบลอุรุเวลาเสนานิคม พระพุทธเจ้าทรงปฏิบัติตามสมควรแก่ธรรม โดยยึดหลักมัชฌิมาปฏิปทา จนถึงวันเพ็ญเดือน 6 วิสาขบูชาจึงได้บรรลุพระสัมมาสัมโพธิญาณ และประกาศ พระธรรมคำสอนตลอดพระชนม์ชีพ จนถึงพระชนม์มายุ 80 พรรษาและดับขันธปรินิพพาน ณ เมืองเวสาลี พระธรรมคำสอนของพระองค์ได้สืบทอดมาโดยเหล่าพุทธบริษัทมีการทำสังคายนา ครั้งที่ 1 หลังปรินิพพาน 3 เดือน และมีการทำสังคายนา ครั้งที่ 2 หลังปรินิพพาน 100 ปี

ต่อมา ในพุทธศตวรรษที่ 3 พระเจ้าอโศกมหาราชแห่งราชวงศ์เมารยะ ซึ่งตั้งราชธานีอยู่ที่เมืองปาฏลีบุตรแคว้นมคธในอินเดีย คือหลังจากการทำสังคายนาครั้งที่ 3 ที่พระเจ้าอโศกทรงให้การอุปถัมภ์ หลังจากการทำสังคายนาเสร็จพระเจ้าอโศกมหาราชก็ได้ทรงจัดตั้งศูนย์กลางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาขึ้นที่เมือง “ปาฏลีบุตร” หรือเมืองราชคฤห์นั่นเอง ปัจจุบันนี้ก็คือเมืองปัตนะซึ่งตั้งอยู่ในรัฐพิหาร เมื่อประมาณ พ.ศ. 236 สมัยเดียวกันกับประเทศศรีลังกาด้วยการส่งพระสมณะทูตภายใต้การนำของพระมหินทเถระซึ่งเป็นพระโอรสของพระองค์เองได้ไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศต่างๆ 9 สายโดยการอุปถัมภ์ของพระเจ้าอโศกมหาราช กษัตริย์อินเดีย ทรงเลื่อมใสในพระพุทธศาสนามากถึงโปรดให้ส่งธรรมทูต อัญเชิญพระพุทธศาสนาจาริกเผยแผ่ไปทั่วพิภพทิศ ทั้งในอินเดียและประเทศอื่นๆรวมทั้งประเทศศรีลังกาซึ่งพระมหินทเถระได้เข้ามาเผยแผ่พระพุทธศาสนาในดินแดนของชาวสิงหล อันมีพระเจ้าเทวานัมปิยติสสะเป็นพระเจ้าแผ่นดิน และเป็นผู้ให้การต้อนรับคณะสงฆ์ที่มาพร้อมกันกับท่านพระมหินทเถระ ซึ่งพระองค์เองก็เป็น “อภิกษุสหาย” สหายที่ไม่เคยเห็นหน้ากันกับพระเจ้าอโศกมหาราช แล้วได้เริ่มทำการวางรากฐานของพระพุทธศาสนาให้มั่นคงในศรีลังกา และเริ่มทำการสังคายนาอีกครั้งศรีลังกาเพื่อให้เข้ากับภาษาสิงหล พ.ศ. 236

หลังจากการสังคายนาครั้งแรกที่ลึงกาฬแล้ว (ครั้งที่ 4 รวมกับสังคายนาที่อินเดีย 3 ครั้ง) พระพุทธศาสนาก็ยังร่าเริงอย่างมั่นคงในศรีลังกา จนล่วงเลยมาถึงสมัยพระวิมลกัมมณีก็ได้เกิดสงครามระหว่างพวกทมิฬกับชาวสิงหล และเกิดภาวะทุพภิกขภัยติดต่อกันหลายปีประชาชนส่วนใหญ่ได้อพยพไปที่ประเทศอินเดีย พระเถระที่ตกค้างอยู่ก็มีความเป็นอยู่ที่ลำบาก ต้องอาศัยฉันผลไม้ ใบไม้ประทังชีวิตที่ยังพอมีกำลังแข็งแรงก็พากันสาธยายพระพุทธรูปเพื่อรักษาไว้ ผลกระทบจากการเกิดสงคราม ทำให้ในระยะนี้พระพุทธศาสนาเสื่อมลงมาก อีกทั้งพระสงฆ์แตกกันเป็น 2 พวกคือ พวกมหาวิหารกับพวกอภัยคีรีวิหาร พระมหาเถระชั้นสูงจึงปรึกษากันว่าต่อไปในอนาคตพระพุทธศาสนาจะเสื่อมสูญไม่หยั่งยืนและจะมีผู้ต้องจำพระพุทธรูปได้น้อย อาจจะมีข้อวิปริตผิดพลาดได้ง่าย เพราะฉะนั้นเพื่อป้องกันไม่ให้พระธรรมวินัยผิดพลาดจึงได้ตกลงกันว่า ควรที่จะทำการจดจารึกพระธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเพื่อเก็บรักษาไว้ให้มั่นคงถาวร แทนการท่องจำแบบเดิมที่เรียกว่า “มุขปาฐะ” จึงได้มีการจารึกพระไตรปิฎกลงบนใบลานเป็นครั้งแรกประมาณ พ.ศ. 450

หลังจากการสังคายนาชำระพระไตรปิฎกในครั้งนั้นแล้วทำให้พุทธพจน์มีความชัดเจนไม่คลาดเคลื่อน การจารึกพระไตรปิฎกเป็นรูปลายลักษณ์อักษร ทำให้มีการรวบรวมพระพุทธรูปให้เป็นหมวดหมู่จัดระเบียบพระธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า สืบทอดต่อกันมา การเผยแผ่พระพุทธศาสนามีการขับเคลื่อนอยู่ตลอดเวลาไม่เคยหยุดนิ่ง จนแผ่เข้ามาถึงดินแดนล้านนา ในยุคที่ล้านนารุ่งเรืองที่สุด มีพระสงฆ์เถระที่เป็นปราชญ์เชี่ยวชาญในด้านภาษาบาลีหลายรูปหลายท่าน และพระไตรปิฎกยังมีข้อผิดพลาดอยู่มาก จึงจัดให้มีการจัดทำสังคายนาขึ้นใหม่อีกครั้ง หลังการสังคายนาในครั้งนั้นแล้วทำให้นิยมมีการจารพระธรรมคำสั่งสอนลงบนใบลานอย่างมากมาในสมัยล้านนา พุทธศาสนา ได้แพร่หลายเข้ามาสู่ดินแดนล้านนาเป็นจุดเริ่มต้นที่พระพุทธศาสนาได้มาตั้งมั่นในประเทศไทย ตั้งแต่สมัยพระเจ้าอโศกส่งพระธรรมทูตภายหลังการสังคายนาครั้งที่ 3 เป็นต้นมา จนรุ่งเรืองอยู่ในยุคปัจจุบัน ดินแดนล้านนาเป็นดินแดนที่มีอารยธรรมทางพระพุทธศาสนา มาอย่างยาวนานจนกระทั่งถึงในปัจจุบันนี้ ซึ่งจะมองเห็นได้จากโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศาสนวัตถุทั้งหลายเช่น สถูปเจดีย์ โบสถ์ วิหาร โดยเฉพาะเจดีย์ที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และเอกสารโบราณต่างๆ เช่น คัมภีร์ใบลาน พับสา สมุดไทย และจารึกล้านนาเป็นจำนวนมาก เหล่านี้จะมีอยู่อย่างมากมาย ในดินแดนแถบทางภาคเหนือคือ “ล้านนา” วรรณกรรม และคัมภีร์ธรรมที่เก็บรวบรวมไว้ที่วัดสูงเม่นจังหวัดแพร่มีจำนวนมากมายซึ่งนับว่าเป็นแหล่งที่รวมวรรณกรรมต่างๆ อีกด้วย และหนึ่งในวรรณกรรมที่สำคัญ คือ คัมภีร์สัมภาริวกซึ่งเป็นคัมภีร์ที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาประวัติ ความเป็นมาและคุณค่าของคัมภีร์สัมภาริวก หลักธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์สัมภาริวกเท่าที่คัมภีร์สัมภาริวกฉบับแปลภาษาไทยได้นำเสนอไว้ และวิเคราะห์เปรียบเทียบหลักธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์สัมภาริวกกับคัมภีร์อื่น เพื่อส่งเสริมศรัทธาควบคู่กับปัญญาต่อพระพุทธศาสนาอันจะส่งผลต่อจริยธรรมของสังคม เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาชีวิตต่อไป

1. ความเป็นมาของคัมภีร์สังฆการีวิปาก

นับตั้งแต่อดีตกาลชาวไทยนับถือพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติตลอดมา โดยจะเห็นได้จากหลักฐานทั้งทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี และวรรณกรรม เป็นต้น ในทางวรรณกรรมนั้นได้นักปราชญ์ทางศาสนาเป็นผู้รจนาขึ้นตามยุคสมัย ตั้งแต่ล้านนา สุโขทัย อยุธยา จนกระทั่งถึงยุคปัจจุบัน ตัวอย่างวรรณกรรมเหล่านี้ เช่น ปฐมสมโพธิ (Samdej Phra Mahasamanachoa Kromphraparamanuchitchinorot, 1996) ชินกาลมาลีปกรณ์ (Pra Rattanapannathara, 1997) สังฆการีวิปาก (Pra Dhammahaviraniwat, 1962) วรรณกรรมเหล่านี้แต่งขึ้นเป็นภาษาบาลี อักษรขอม อักษรมอญโดยมีรูปแบบการแต่งที่แตกต่างกันในรูปพงศาวดาร ตำนาน คัมภีร์ใบลาน ประวัติ ประกาศ ซึ่งมีวิวัฒนาการที่น่าสนใจ รศ.ดร.สุภาพรรณ ณ บางช้าง ได้จำแนกวรรณกรรมเหล่านี้ออกเป็น วรรณคดีชาดก วรรณคดีศาสนประวัติ วรรณคดีสารธรรม วรรณคดีอัตถิวิณณา และวรรณคดีพุทธประวัติ (Na bangchang, 1990)

จากคำสอนในเบื้องต้นจึงนับว่าเป็นรากฐานสำคัญที่เป็นแนวทางให้พระสงฆ์ได้ประพฤติปฏิบัติสืบต่อกันผ่านยุคสมัยต่างๆ ในแนวทางการประยุกต์หลักพุทธธรรมในคัมภีร์สังฆการีวิปากเพื่อพัฒนาชีวิตหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจซึ่งพระพุทธศาสนาจำเป็นต้องมีผู้ที่ทำหน้าที่ในการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาอยู่อย่างต่อเนื่อง และจำเป็นต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงของสังคม ดังนั้นในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจึงจำเป็นต้องมีพุทธศาสตร์ในการเผยแผ่เพื่อให้งานเผยแผ่นั้นสำเร็จผล (Phrakruyanapetcharat Tewin Piyatussi, 2014)

หนึ่งในวรรณคดีพุทธประวัติ คือคัมภีร์สังฆการีวิปาก อันว่าด้วยผลแห่งกรรมซึ่งพระพุทธเจ้า ได้ทรงบำเพ็ญมานับอนกชาติ (Na bangchang, 1990) สำนักพิมพ์ ส.ธรรมภักดี ได้จัด พิมพ์คัมภีร์สังฆการีวิปาก (Pra Dhammahaviraniwat, 1962) ฉบับแปลภาษาไทยเผยแพร่ครั้งแรก พ.ศ.2471 และพิมพ์ต่อมาอีก 3 ครั้ง ครั้งที่ 4 พิมพ์ พ.ศ. 2504 ผลงานแปลนี้ นาคะประทีปเป็นผู้ตรวจสอบชำระในการพิมพ์ครั้งแรก พระธรรมมหาวิราวัตรตรวจ สอบชำระในการพิมพ์ครั้งที่ 2 ถึงครั้งที่ 4 คัมภีร์สังฆการีวิปากนี้มีอิทธิพลและความสัมพันธ์กับผลงานภาษาบาลีพุทธประวัติเรื่องอื่นๆที่แต่งในประเทศไทย เช่น สัมปิณชิตมหานิทาน ปฐมสมโพธิ กล่าวถึงชีวิตของพระพุทธเจ้าแต่สมัยที่เสวยพระชาติเป็น พระโพธิสัตว์ในสมัยต่างๆ แนวคิดส่วนใหญ่มาจากผลงานบาลีของลังกา ซึ่งแต่งในช่วงประมาณพุทธศตวรรษที่ 17-18 แสดงเรื่องพระโพธิสัตว์บำเพ็ญบารมี จนตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าประกาศพระศาสนาถึงเสด็จดับขันธปรินิพพาน เนื้อหาสาระเน้นที่จริยวัตร และกรณียกิจของพระโพธิสัตว์หรือพระพุทธเจ้าว่าทรงกระทำอะไร เกิดผลอย่างไร แต่ไม่แสดงรายละเอียดของกระบวนการทำ เช่น เล่าแต่เพียงว่าพระโพธิสัตว์ก่อนการตรัสรู้ในยามสุดท้ายได้พิจารณาปฏิจางสมุปปาท แต่ไม่ได้แสดงรายละเอียดสาระของปฏิจางสมุปปาทที่ทรงพิจารณา หรือเล่าว่าพระพุทธเจ้าแสดงธัมมจักกัปปวัตตนสูตรโปรดปัญจวัคคีย์ โดยไม่ได้พรรณานายละเอียดของสารธรรมในปฐมเทศนานั้น

คัมภีร์สังฆการีวาทฉบับแปลภาษาไทยมีเนื้อหาที่ไม่ครบบริบูรณ์ ดังที่ปรากฏในต้นฉบับเดิม เนื้อหาดำเนินมาถึงส่วนที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้เท่านั้น ไม่ดำเนินต่อในส่วนการประกาศพระศาสนาจนถึงการเสด็จดับขันธปรินิพพาน แม้ว่าคัมภีร์สังฆการีวาทฉบับแปลภาษาไทยจะมีเนื้อหาที่ไม่ครบบริบูรณ์ แต่เนื้อหาที่นำเสนอนั้นก็ยังมีประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยที่จะสร้างความศรัทธาต่อผู้ที่สนใจ เนื่องจากเนื้อหาเกี่ยวกับพุทธประวัติเพียงแค่น้อย แม้จะน้อยกว่าที่นำเสนอในคัมภีร์สังฆการีวาทฉบับแปลภาษาไทยนี้ ก็ยังสามารถเรียกศรัทธาจากผู้ที่สนใจได้ เห็นได้จากการแสดงธรรมเทศนาในงานบุญต่างๆ ทั่วประเทศที่นำเสนอพุทธประวัติเพียงสั้นๆ ยังสามารถเรียกศรัทธาจากผู้ฟังได้ นอกจากนี้คัมภีร์สังฆการีวาทฉบับแปลภาษาไทยยังมีหลักธรรมต่างๆ ที่แทรกอยู่ตลอดในเนื้อหา ซึ่งเป็นกุศโลบายในการนำเสนอหลักธรรมที่ดี เนื่องจากการสร้างปัญญาให้กับผู้ที่สนใจ โดยสามารถควบคู่ไปกับการสร้างศรัทธานั้นไปพร้อมกัน

ผลการวิจัยพบว่า ในส่วนของประวัติความเป็นมาของคัมภีร์สังฆการีวาทนั้น ไม่ปรากฏผู้แต่งสันนิษฐานว่าแต่งขึ้นในสมัยล้านนา ศตวรรษที่ 19 ที่เชียงใหม่ เป็นคัมภีร์บาลี อักษรขอม มีทั้งหมด 12 ฉบับ ได้ถูกเก็บรักษาไว้ในหอสมุดแห่งชาติ ต่อมามูลนิธิภูมิพลโลกิขุได้ปริวรรตอักษรขอม มาเป็นบาลีอักษรไทย คัมภีร์ที่ผู้วิจัยได้นำมาศึกษานี้ เป็นสำนวนการตรวจสอบชำระและแปล โดยพระธรรมมหาวิราวุธ ซึ่งมีสำนวนการแต่งทั้งร้อยแก้ว และร้อยกรอง กล่าวถึงประวัติของพระพุทธเจ้านับตั้งแต่ตั้งปณิธานที่จะเป็นพระพุทธเจ้าจนกระทั่งถึงพระชาติสุดท้ายที่ได้ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า คัมภีร์สังฆการีวาทจัดเป็นคัมภีร์ในหมวดพุทธประวัติ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าเป็นงานเขียนที่ทรงคุณค่ายิ่งในทางพระพุทธศาสนา

คัมภีร์สังฆการีวาทแต่งเป็นบทพระพันร้อยแก้วผสมร้อยกรอง เนื้อเรื่องพรรณนาประวัติชีวิตของพระพุทธเจ้าสมณโคดม ตั้งแต่สมัยที่ยังมิได้ตรัสรู้ในอดีตชาติ ก่อนสมัยที่พระพุทธเจ้าได้คิดจะนำสัตว์ข้ามสงสาร จนถึงสมัยที่มีพระพุทธเจ้าได้ตั้งจิตปลงวาจาแสดงออกถึงความปรารถนาที่จะตรัสรู้พระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณในสำนักของพระพุทธเจ้าจำนวนนับแสนโดยมิได้รับคำพยากรณ์จากพระพุทธเจ้าเหล่านั้น ที่สุดได้รับคำพยากรณ์ ในสำนักของพระพุทธเจ้า 24 พระองค์ ทรงบำเพ็ญสังขารมี จนถึงชาติสุดท้ายที่การสังขารมีบริบูรณ์ คือชาติที่บังเกิดเป็นพระเวสสันดร จนชาตินั้นได้บังเกิดในดุสิตสวรรค์ จากดุสิตสวรรค์ได้ก้าวลงสู่พระครรภ์พระมารดาแล้วดำเนินเรื่องตามแนวพุทธประวัติเถรวาทไปจนถึงเรื่องตรัสรู้ การเผยแผ่ธรรม จนจบลงที่การปรินิพพาน

เนื้อความในส่วนแรก ตั้งแต่ต้นจนถึงชาติพระเวสสันดร ได้เสนอเนื้อหาตาม คัมภีร์โสฬสตัดกิมหานิทาน ซึ่งแต่งในศรีลังกาประมาณ พุทธศตวรรษที่ 18 ลักษณะเด่นของคัมภีร์สังฆการีวาท คือ ความกระชับ สั้น คัมภีร์นี้เป็นรากฐานสำหรับการแต่งคัมภีร์บาลีประเภทแสดงพุทธประวัติที่แต่งในประเทศไทยเรื่องอื่นๆ

ผู้วิจัยเห็นว่า คัมภีร์สังฆการีวาทที่ผู้วิจัยได้ศึกษาประวัติมาในเบื้องต้นนั้น ยังมีข้อที่ไม่ได้กล่าวถึงในพระไตรปิฎก อรรถกถา และฎีกา คือ เรื่องของการตั้งความปรารถนาของพระพุทธเจ้า 7 อสงไขย การออกพระวาจาที่จะเป็นพระพุทธเจ้า 9 อสงไขย และการบำเพ็ญบารมี พร้อมทั้งกายวาจาใจเป็นเวลายาวนานถึง 4 อสงไขยแสนกัปจนได้บรรลุเป็นพระพุทธเจ้า

เนื้อหาที่แปลเป็นภาษาไทยในคัมภีร์สังฆการีฉบับเล่มนี้ แปลมาจนถึงพระพุทธเจ้าทรงประทับได้ร่มไม้เกิด ทำวสทิสสนันท์เทวราชนำผลสมอทิพย์มาถวาย และถวายน้ำบัววนพระโอษฐ์ ทรงประทับพักผ่อนได้ร่มไม้เกิดนั้น เป็นอันจบคำแปลที่เป็นภาษาไทยแต่เพียงเท่านี้ เป็นบทจบในตอนที่ 15 โพธิ์สัพพัญญูกา

2. คุณค่าและความสำคัญของคัมภีร์สังฆการีฉบับ

ผลการวิจัยพบว่า คุณค่าและความสำคัญของคัมภีร์สังฆการีฉบับ คือ เรื่องหลักกรรมของพระโพธิสัตว์ในชาติต่าง ๆ นั้นมีผลทำให้ได้รับวิบากกรรมต่าง ๆ กัน บางชาติก็ตกนรก บางชาติก็ตกอบาย ในชาติที่ตกอบาย 4 ชาติ ซึ่งเป็นชาติที่พระโพธิสัตว์ บังเกิด เป็นคนเลี้ยงช้าง ช้างช้ำเที่ยวไปอยู่ เห็นพระปัจเจกพุทธเจ้าในหนทางใหญ่เกิดความขัดเคืองจึงด่าพระปัจเจกพุทธเจ้า ด้วยกรรมนั้นพระโพธิสัตว์ จึงได้เสวยทุกข์ในอบายหลายพันปีพระโพธิสัตว์ บังเกิดเป็นชาวประมง วันหนึ่ง ไปกับพวกบุรุษชาวประมง เห็นเขาฆ่าปลาเกิดความยินดี พระโพธิสัตว์บังเกิดในตระกูลหนึ่งเพราะอำนาจชาติและเพราะความเป็นอันธพาล เห็นสาวกทั้งหลายของพระผู้มีพระภาคเจ้าผู้สละ ฉันทาหารน้ำอันอร่อย และโภชนะแห่งข้าวสาละเป็นต้น เพราะวิบากแห่งกรรมนั้นพระโพธิสัตว์จึงเสวยทุกข์อยู่ในอบายทั้ง 4 หลายพันปีและชาติที่เป็นพระโพธิสัตว์ บังเกิดในตระกูลคหบดีสมบูรณ์ด้วยกำลัง ได้เป็นคนค่อนข้างดีได้ทำร้ายนกมวยปล้ำด้วยวิบากของกรรมนั้น พระโพธิสัตว์ได้เสวยทุกข์ที่ร่างกายและศีระะเป็นต้น ในทุกภพที่เกิดในอรรถาพหลังสุด แม้เป็นพระพุทธเจ้าแล้วก็ได้เสวยทุกข์มีการเสียดแทงที่หลัง เป็นต้น

กฎแห่งกรรมที่ปรากฏในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงการมีอำนาจครอบคลุมวิถีชีวิตของมวลมนุษยชาติ ผู้ประกอบการใดๆ ใ้ไม่ว่าจะเป็นกรรมดีหรือชั่ว ก็ย่อม จะได้รับผลของกรรมนั้นอย่างยุติธรรม การที่เราใช้ชีวิตอยู่ในปัจจุบันนี้ เปรียบเสมือนอยู่ในสนามแข่ง การเลือกสรรแห่งการสร้างสรรค์และเป็นสนามที่ซึ่งผลของกรรมที่มีมวลมนุษย์ได้สร้างกรรมไว้แต่ชาติปางก่อน (กรรมเก่า) ผลกรรมเมื่อตามมาถึง โดยกรรมนี้จะทำหน้าที่ของตนอยู่ตลอดเวลาโดยไม่ละเว้นทั้งผู้ที่กระทำความดีจะได้รับผลดีเป็นสิ่งที่ตอบแทนและผู้ที่ทำชั่ว ก็จะได้รับผลชั่วเป็นสิ่งที่ตอบแทน เพราะฉะนั้นคุณค่าและความสำคัญของคัมภีร์สังฆการีฉบับจึงปรากฏเรื่อยมาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน จากรุ่นสู่รุ่นของชาวพุทธ

3. หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์สังฆการีฉบับ

จากการศึกษา ผู้วิจัยพบว่า หลักธรรมสำคัญที่ปรากฏในคัมภีร์สังฆการีฉบับที่ผู้วิจัยได้คัดย่อมา มีทั้งหมด 3 หมวด คือ หลักธรรมที่เกี่ยวกับพระพุทธเจ้า หลักธรรมที่เกี่ยวกับธรรมชาติ และหลักธรรมที่เกี่ยวกับปรมัตถสัจจ ทั้งหมดมี 13 หลักธรรมด้วยกัน ได้แก่ บารมี 30 มหาปुरुสลักษณะ 32 อนุพยัญชนะ 80 บุญญลักษณะ 9 อภิญญา 5 สมาบัติ 8 พุทธคุณ 9 ไตรลักษณ์ ปฏิจสงมุปาบาท กรรม สติปัญญา 4 สัมมปธาน 4 และอิทธิบาท 4 โดยได้คัดย่อส่วนเนื้อความในคัมภีร์สังฆการีฉบับที่กล่าวถึงหลักธรรมต่างๆ ข้างต้นนี้มาไว้ในงานวิจัย ได้กล่าวถึงหลักธรรมดังกล่าวปรากฏในพระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยในเล่มใดบ้าง หัวข้อหลักธรรมบางข้อก็มีการอธิบายเพียงเล็กน้อยในพระไตรปิฎก แต่มีปรากฏว่ามี

การขยายความเพิ่มเติมในคัมภีร์ชั้นอรรถกถา และในคัมภีร์ชั้นฎีกา โดยใช้พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม และฉบับประมวลศัพท์ ประกอบการเขียน

หลักธรรมต่างๆ ที่ปรากฏในคัมภีร์สัมมการวิบาก เช่น **เรื่องกรรม** คือ ความสุขความทุกข์อยู่ที่ตัวเรา เป็นสำคัญ หากเราทำกรรมดี เราก็จะได้รับผลดีตามกฎเกณฑ์ของกฎธรรมชาติ การทำความดีไม่มีวันสูญเปล่า ถึงแม้ว่าเราจะอยู่ในภพภูมิใดก็ตาม เราก็ประสบแต่สิ่งที่ดีมีความสุขอยู่ตลอดเวลา เมื่อเราได้เกิดมาในโลกนี้จึงไม่ควรประมาท ต้องรีบสั่งสมกรรมดีไว้ให้มากๆ เราไม่รู้ว่าจะมีชีวิตรอดวันไหน จะยังมีลมหายใจถึงวันพรุ่งนี้หรือไม่ ความดีจึงเป็นที่พึ่งของเราอย่างแท้จริง คนที่ทำความดีไว้มากเหมือนกับมีเสบียงมาก พร้อมทั้งจะออกเดินทางอยู่ตลอดเวลา ไม่หวั่นกลัวต่อความตายใดๆ ทั้งสิ้น คนสมัยใหม่จำนวนไม่น้อยที่ไม่เชื่อเรื่องชาติหน้า จึงไม่อยากจะทำความดี การพิสูจน์ว่าชาติหน้ามีหรือไม่นั้น เป็นเรื่องที่พิสูจน์ได้ยาก ผู้ที่ต้องการพิสูจน์ต้องลงมาปฏิบัติธรรมด้วยตนเอง เมื่อมีจิตสงบถึงระดับหนึ่งแล้ว จะรู้เองเห็นเองว่า ชาติหน้ามีจริงหรือไม่ อย่างไรก็ตามการทำความดีไว้ในชาติปัจจุบันก็ไม่เป็นการเสียเปล่าอย่างแน่นอน เพราะกรรมดีจะทำให้เรามีความสุขในชาตินี้ ถึงชาติหน้าจะมีหรือไม่มี เรายังได้รับผลคืออยู่ เป็นต้น

เรื่องจิต คือ 1. การฝึกจิต ทำให้เกิดความสงบ มีความสุข สบายปลอดภัยในด้านจิตใจ และความสงบนี้เองจะทำให้เกิดอำนาจจิตหรือพลังจิต (กำลังภายใน) สามารถนำไปใช้ประโยชน์ต่างๆ ได้ นั้น อย่างหนึ่ง อีกอย่างหนึ่ง ทำให้เกิดมีปัญญารู้เห็นสิ่งต่างๆ ตามสภาพตามความเป็นจริง ช่วยขัดเกลาให้จิตสะอาดขึ้นจนถึงจิตบริสุทธิ์ได้ 2. การใช้อำนาจจิต ให้เกิดประโยชน์ต่างๆ ในทางโลก เช่นวิชาเหนียวคงใช้ทางป้องกันอันตรายหรือใช้ทางรักษาโรคก็ได้ วิชาดับพิษร้อนเช่นน้ำมันเดือด เราส่งอำนาจจิตลงไปทำให้เย็น ขณะกำลังเดือดอยู่ก็เอามือล้วงดูได้ตักกินได้คนอื่นมาล้วงหรือตักกินก็ได้หรือเหล็กเผาไฟจนร้อนแดงเอามือจับได้ เอามือกอบขึ้นได้ เมื่อคนหนึ่งดับพิษร้อนแล้ว คนอื่นๆ ก็จับเหล็กแดงนั้นได้ วิชาดับพิษร้อนนี้ก็ใช้กันอันตราย เช่นเวลาวิ่งฝ่าออกจากไฟที่กำลังไหม้บ้านหรือใช้ดับพิษร้อนของคนที่ถูกน้ำร้อนลวก ถูกไฟไหม้ให้หายจากความทุกข์ทรมานได้ การใช้อำนาจจิตในการทำงาน การรักษาโรคต่างๆ การสะกดจิต การทำให้เกิดความจำดี การป้องกันภัยอันตราย การสะเดาะกฏญแจ ดูทางใน การแปลงธาตุ การหายตัว การเพิ่มความสามรถในการทำงาน ทำอาชีพให้ได้ผลดีขึ้น เหล่านี้ก็ล้วนแต่เป็นเรื่องการใช้อำนาจจิตและมีตำราวิธีทำ มีครู สามารถสอนได้ทำได้อันถึงทุกวันนี้ ทั้งนี้ไม่ได้หมายถึงการเล่นกลหรือการสะกดให้เห็นไปเอง แต่หมายถึง การทำได้จริงด้วยอำนาจจิตอำนาจคุณพระรัตนตรัย ซึ่งเรียกว่า “พลังจิต” เรื่องเจตสิก

เรื่องอิทธิบาท คือทางแห่งความสำเร็จ 4 ประการ คือฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา **เรื่องอภิญญาสมบัติ** คืออภิญญา 5 ได้แก่ 1. อิทธิทัตญาณ มีความรู้ในการแสดงฤทธิ์ได้ต่างๆ 2. ทิพโสถญาณ มีความรู้เหมือนหุติพย์ 3. เจโตปริยญาณ รู้วาระจิตของคนและสัตว์ 4. จุตูปปาตญาณ รู้ว่าสัตว์ที่ตายแล้วไปเกิด ณ ที่ใด 5. ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ระลึกชาติหนหลังได้ **เรื่องสังสารวัฏฏ์** คือ **เรื่องไตรลักษณ์** คือ 1. อนิจจตา ความเป็นอนิจจัง คือความไม่เที่ยง ความเปลี่ยนแปลง ลักษณะของอนิจจตาหรือที่เรียกว่า “อนิจจลักษณะ” ก็คือ การเกิดขึ้น, การเปลี่ยนแปลงขณะตั้งอยู่, และการดับไปของสิ่งทั้งหลาย 2. ทุกขตา

ความเป็นทุกข์หรือความทุกข์ คือสิ่งที่ทนได้ยาก และอาการที่ทนอยู่ในสภาวะเดิมไม่ได้ จำแนกความทุกข์ออกเป็น 3 ประเภทดังนี้ (1) ทุกขทุกข์ตา หรือ ทุกขทุกข์ หมายถึง ทุกข์คือความรู้สึกทุกข์ซึ่งเป็นเวทนา (2) สังขารทุกข์ตา หรือ สังขารทุกข์ ทุกข์ตามสภาพสังขารหรือทุกข์คือสังขาร หมายถึงทุกข์ของสังขารทั้งปวง (3) วิปริณามทุกข์ตา หมายถึงความรู้สึกสุขหรือสุขเวทนาที่เป็นความทุกข์หรือมีทุกข์แฝงอยู่ด้วยตลอดเวลา 3. อนัตตา ความเป็นอนัตตา คือความไม่ใช่และไม่มีสิ่งที่เรียกว่า “อัตตา” รวมทั้งลักษณะของความไม่เป็นไปในอำนาจบังคับบัญชา ความเป็นอนัตตามีความหมายหลัก 2 อย่างคือ (1) ความเป็นอนัตตา หมายถึงความไม่มีสิ่งที่เรียกว่า “อัตตา” (2) ความเป็นอนัตตาหมายถึงลักษณะที่ไม่เป็นไปในอำนาจบังคับบัญชา **เรื่องกรรมฐาน** คือสมาธิหรือการนั่งหลับตาท่องคำซ้ำๆ ซึ่งเป็นการกระทำบางอย่างที่ต่างไปจากพฤติกรรม การให้ทาน การรักษาศีล **เรื่องการบำเพ็ญบารมี** คือ ปฏิบัติทางอันยอดเยี่ยม คุณธรรมที่ประเสริฐ ปฏิบัติอย่างยิ่งยวด คือความดีที่บำเพ็ญอย่างพิเศษเพื่อบรรลุซึ่งจุดหมายอันสูง เช่นความเป็นพระพุทธรเจ้า และความเป็นมหาสาวกเป็นต้น (Pra Brahmagunabhon P.A. Payutto, 2005) **เรื่องวิชา** เรื่องจรณะ **เรื่องพุทธคุณ** คือพุทธคุณ 9 คือ คุณความดีของพระพุทธรเจ้า 9 ประการ ดังที่นักปราชญ์ได้ร้อยกรอง เพื่อให้เป็นบทสวดสรรเสริญพระคุณอันประเสริฐ **เรื่องมงคล** คือมงคล 38 เป็นต้น **เรื่องพระนิพพาน** คือ เย็นหรือดับลง เย็นเหมือนไฟที่เย็นลง หรือของร้อนๆอะไรก็ตามมันเย็นลง นั่นแหละคืออาการที่นิพพานเพราะฉะนั้น คำว่านิพพานนั้นที่เป็นภาษาชาวบ้านแท้ๆ มันหมายถึงของที่ร้อนให้เย็นลงเท่านั้น แต่แล้วเราจะหมายความว่าเย็นเท่านั้นไม่ได้ นั่นมันเป็นเรื่องของวัตถุ ส่วนนิพพานในเรื่องของธรรมะหรือทางศาสนามันหมายถึง เย็นลงแห่งไฟกิเลส ไฟกิเลสคือ ราคะ โทสะ โมหะ จนเย็นสนิท จึงจะเรียกว่านิพพาน และเรื่องความเพียร (สัมมัปปธาน) (Pra Dhammahaviraniwat, 1962)

จากหลักธรรมเหล่านี้ สามารถแสดงให้เห็นถึงการบำเพ็ญบารมีและคุณลักษณะของพระพุทธรเจ้า และหมวดธรรมหลักในพระพุทธศาสนา หากได้ศึกษาอย่างเป็นระบบจะสามารถชี้ชัดในประเด็นเหล่านี้ตลอดจนรายละเอียดต่างๆ ในประเด็นดังกล่าว ซึ่งจะมีประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจศึกษา ซึ่งรวมทั้งผู้ที่ได้ศึกษาคัมภีร์สัมภารวิบากมาก่อน อันจะนำไปสู่การสร้างศรัทธาควบคู่กับปัญญาแก่ผู้ที่สนใจอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นต่อไปสามารถสร้างทัศนคติบวกต่อมุมมองในการพัฒนาชีวิต การอยู่ร่วมกับผู้อื่น การรับผิดชอบต่อสังคม เป็นสมาชิกที่ดีต่อครอบครัว องค์กรและสังคม (Wattanabut, 2015)

จากคำสอนในเบื้องต้นจึงนับว่าเป็นรากฐานสำคัญที่เป็นแนวทางให้พระสงฆ์ได้ประพฤติปฏิบัติสืบต่อกันผ่านยุคสมัยต่างๆ ในแนวทางการประยุกต์หลักพุทธธรรมในคัมภีร์สัมภารวิบากเพื่อพัฒนาชีวิตหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจซึ่งพระพุทธศาสนาจำเป็นต้องมีผู้ที่ทำหน้าที่ในการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาอยู่อย่างต่อเนื่อง และจำเป็นต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงของสังคม ดังนั้นในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจึงจำเป็นต้องมียุทธศาสตร์ในการเผยแผ่เพื่อให้งานเผยแผ่นั้นสำเร็จผล (Phrakruyanapetcharat Tewin Piyatussi, 2014)

4. การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาชีวิตในคัมภีร์สัมภารวินิชาด

ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาชีวิตในคัมภีร์สัมภารวินิชาด พบว่ามีขั้นตอนการดำเนินการตามองค์ประกอบที่สำคัญมีอยู่ 4 ประการดังนี้ 1) การจัดหาหรือสร้างปัจจัยแห่งสัมมาทิฐิ หมายถึงเหตุที่เป็นเครื่องหนุนให้สัมมาทิฐิเกิดขึ้นมี 2 ประการ คือ ปรีตโฆสะ หมายถึงเสียงจากผู้อื่นหรือการกระตุ้นชักจูงจากภายนอกและโยนิโสมนสิการ หมายถึง การทำในใจโดยแยกกาย 2) การสร้างสัมมาทิฐิ คือ สร้างปัญญาอันเห็นชอบ เห็นถูกต้องตามเป็นจริง เป็นองค์ประกอบสำคัญของมรรค ในฐานะที่เป็นขั้นเริ่มแรกในระบบการศึกษาตามหลักการของพระพุทธศาสนา 3) การฝึกตามหลักไตรสิกขา ได้แก่ การฝึกตามหลักของ ศีล สมาธิ และปัญญา 4) การวัดผลและประเมินผลตามหลักไตรสิกขา เป็นการวัดพัฒนาการของการศึกษาทั้ง 4 ด้านได้แก่ ด้านกาย ด้านศีล ด้านจิต และ ด้านปัญญา

ด้วยเหตุที่พระพุทธองค์ทรงเป็นสัพพัญญู คือทรงรู้ทุกสิ่งทุกอย่าง ทรงฉลาดในโวหารทั้งทรงเป็นเจ้าของแห่งธรรม ก่อนที่พระองค์จะทรงแสดงธรรมแก่บุคคลใด ก็ทรงตรวจสอบภูมิหลังต่างๆของบุคคลนั้นด้วยพระพุทธญาณก่อน และต่อด้วยการทรงชักจูงจิตใจของผู้ฟังให้มีความเชื่อความเลื่อมใสต่อพระรัตนตรัย และธรรมที่จะทรงแสดง แล้วจึงทรงแสดงธรรมที่เหมาะสมกับบุคคลนั้นพร้อมทั้ง ทรงยกข้ออุปมาอุปไมยให้เห็นตามความเป็นจริง และมาสรุปธรรมลงคือ ทรงให้พิจารณาเห็นสภาวะตามความเป็นจริงของชั้น 5 ว่าไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ไม่ใช่ตัวไม่ใช่ตน ไม่ควรที่จะเข้าไปยึดมั่นถือมั่นว่านั่นเป็นเรา นั่นเป็นของๆ เรา ที่แท้หาเป็นเช่นนั้นไม่ เมื่อทำความเข้าใจได้อย่างนี้แล้ว ผลจากการฟังธรรมในที่ต่อพระพักตร์ของพระพุทธองค์ จึงเป็นผลอันสำเร็จประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับผู้ฟัง ทั้งในปัจจุบันและในอนาคต ได้แก่ผลที่เป็น โลกียสุขคือสุขสำหรับชาวโลกทั่วไป และโลกุตตรสุข คือสุขอย่างยั่งยืนคือพระนิพพาน

กิจกรรมที่บุคคลคบหาหรือเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน ซึ่งก่อให้เกิดการกระทำหรือไม่กระทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน พระพุทธศาสนาได้ให้ความสำคัญกับสภาพแวดล้อมทางสังคมที่ดี จึงสนับสนุนการคบหากับบุคคลที่เป็นกัลยาณมิตรดังพุทธพจน์ที่ว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราไม่พิจารณาเห็นธรรมอื่นแม้อย่างหนึ่งที่เป็นเหตุให้อริยมรรคมีองค์ 8 ที่ยังไม่เกิดก็เกิดขึ้นหรือเป็นเหตุให้อริยมรรคมีองค์ 8 ที่เกิดขึ้นแล้วถึงความเจริญเต็มที่ เหมือนกัลยาณมิตรตานี้”

ดังจะเห็นได้ชัดในคำสอนเกี่ยวกับหลักกรรม เป็นต้น ถ้าใช้ศัพท์เฉพาะในทางธรรมก็คือ มัชฌิมาปฏิปทา คือ ปฏิปทาที่นำเอามัชฌิเมตถธรรมเทศนามาใช้ให้เป็นประโยชน์แก่มนุษย์เพื่อบรรลุผลที่มุ่งหมายของมัชฌิเมตถธรรมเทศนานั้นเอง หลักการสำคัญของจริยะดังที่ได้กล่าวมานี้แยกแยะออกไปได้ 3 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 รู้เข้าใจความจริงของธรรมชาติหรือรู้เท่าทันธรรมดาส่งทั้งหลายเป็นไปตามเหตุปัจจัย ขั้นที่ 2 ใช้ความรู้นั้นให้เป็นประโยชน์ คือ ปฏิบัติให้สอดคล้องกับธรรมดาหรือกฎธรรมชาตินั้นโดยกระทำการที่เป็นเหตุให้เหตุปัจจัยทั้งหลายดำเนินไปในทางที่จะก่อผลดี ขั้นที่ 3 เมื่อทำอย่างถูกต้องที่ตัวเหตุปัจจัยแล้วก็ปล่อยให้ตัวเหตุปัจจัยเป็นไปตามธรรมดาหรือตามกฎจนก่อผลของมันเอง วางใจเป็นอิสระคอยดูอย่างรู้เท่าทันไม่ต้องถือมั่นเอาตัวตนเข้าไปผูกมัดขัดติดไว้ ตามหลักการนี้ ความรู้ความเข้าใจเป็นแกนนำของความประพฤติปฏิบัติเป็น

ส่วนสำคัญที่ต้องใช้ตลอดตั้งแต่ต้นจนถึงที่สุด เมื่อพูดอย่างสั้นจึงเรียกรหัสธรรมนี้ว่า การเป็นอยู่ด้วยปัญญา และเรียกบุคคลผู้มีจริยธรรมนี้ว่าบัณฑิต แปลว่า ผู้เป็นอยู่ด้วยปัญญา ด้วยเหตุที่ต้องใช้ปัญญาตั้งแต่เริ่มต้นระบบจริยคือมรรคหรือมัชฌิมาปฏิปทา นี้ จึงมีสัมมาทิฐิ ได้แก่ความเห็นชอบหรือความเข้าใจถูกต้อง เป็นองค์ประกอบข้อแรก

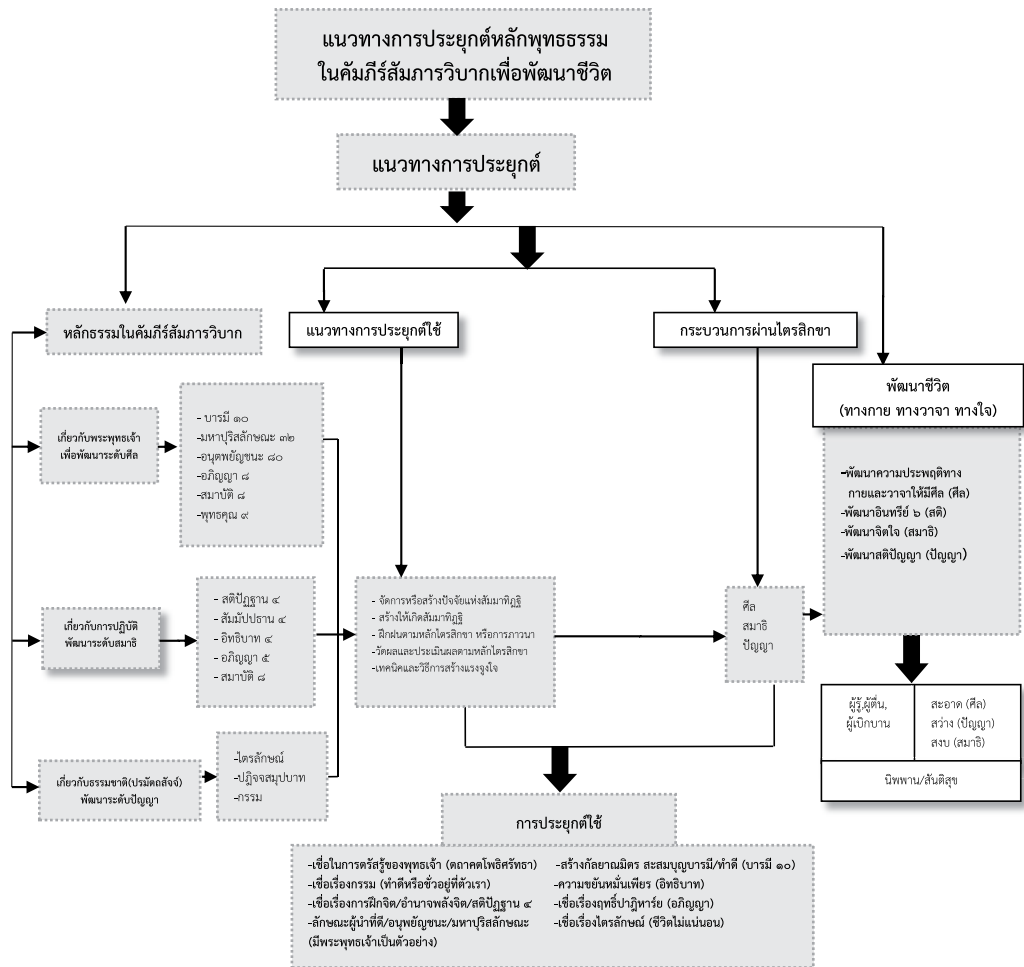
วิธีการสร้างแรงจูงใจ ให้เกิดการพัฒนาปัญญาในพระพุทธศาสนาเป็นการพัฒนาความรู้ในพระพุทธศาสนา เรื่องอริยสัจ 4 แบบประยุกต์ คือ ประยุกต์เข้ากับวิถีชีวิต หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมในช่วงที่เกิดน้ำท่วม เพื่อให้ผู้ศึกษามีความรู้ความเข้าใจว่า หลักธรรมที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้นามาสอนนั้น เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของมนุษย์นั่นเอง ทุกข์ เป็น ภาษาบาลีและสันสกฤต มาจากคำว่า ทุกฺข แปลแบบทับศัพท์ตามที่เข้าใจกันในวงการบาลี คือ แปลเท่าเดิม ทุกฺข ก็แปลว่า ทุกข์ เพียงเปลี่ยนรูปแบบการเขียน ในทางอักษรศาสตร์เรียกว่า แปลแบบยืมคำ คือ ยืมคำว่า ทุกข์ที่เป็นภาษาบาลี มาเป็นคำแปลในภาษาไทย ตามตัวอักษร ทุกฺข มิได้แปลว่า ปัญหา และก็มิได้เป็นไวพจน์แห่งคำว่าปัญหา ทุกข์เป็นปัญหาโดยที่มีสภาพเสมอกันกับสิ่งที่เป็นปัญหา คือ สิ่งที่ต้องแก้ไข ปัญหาเป็นคำถามที่ต้องพยากรณ์ คือ ควรจะตอบทุก เป็นอุปสรรค คือ คำที่มาขวางหน้าคำอื่น ทั้งคำนามและกริยา ทุกข์ เป็นนามกิต्तกที่ใช้เป็นทั้งบทนามกิต्तกและบทนามนาม ทุก แปลว่า ชั่ว,ยาก ข นั้นมาจากขมธาดู ในความหมายว่าทน, อดทน เช่น ชันติ ความอดทน เป็น ขมธาดูลงติปัจจัย ทุกฺข ตามรูปศัพท์ แปลว่า “สิ่งที่ทนได้ยาก” ความหมายที่ใช้กันในภาษาไทย หมายถึง ความไม่สบายกายไม่สบายใจ ก็ไม่ผิด เพราะความไม่สบายกายไม่สบายใจนั้น มนุษย์รู้สึกว่าเป็นสิ่งที่ทนได้ยาก ไม่ต้องการจะทนอยู่ในสภาพนั้น เช่น เวลาไม่สบาย เป็นไข้ มนุษย์ทุกคน ก็ไม่อยากจะทนอยู่ในสภาพนั้น ต่างหาวิธีบำบัดให้ความไม่สบายกายนั้นหายไป

แนวทางในการพัฒนาชีวิตนั้นสามารถค้นพบจากที่พระพุทธเจ้าดำเนินชีวิตการเป็นพระพุทธเจ้าเป็นกรณีศึกษาถึงเราไม่ได้ปรารถนาพุทธภูมิโดยตรง แต่มันสามารถที่จะเหมือนกับการสะสมบารมี แต่ละคนอาจจะเน้นบารมีคนละอย่างเท่าที่ตัวเองถนัด บางคนอาจจะไปเน้น ทานบารมี แต่ว่าไม่ได้หมายความว่าสิ่งอื่นหรือบารมีอื่นไม่สำคัญ ถ้ามองในคัมภีร์วิมุตติมรรค ซึ่งยังถือว่าอยู่ในฝ่ายเรา จะถือว่าคำว่าเมตตาบารมีเป็นฐานของบารมีทั้งหมดเมื่อเรามีความเมตตา ปรารถนาช่วยเหลือคนอื่นให้มีความสุขจะให้ทานไม่คิดเบียดเบียนเขา เราก็รักษาศีล เราก็เนกขัมม เนกขัมมคือให้ตัวเองหลุดพ้นจากกิเลสเพื่อจะได้ช่วยคนอื่น ฉะนั้นตัวเมตตา ความรักความปรารถนาดี มันจึงเป็นตัวพื้นฐาน เป็นจิตตภาวนาพื้นฐานที่ทำให้เกิดการให้ทาน การรักษาศีล ทาน ศีล ภาวนา สำหรับคนทั่วไปจึงมีแค่ ทานคือการให้ ศีลคือการไม่เบียดเบียน มีเมตตาภาวนาเป็นฐานในการทำบุญกิริยารัตน 3 ประการ คนทั่วไปมักจะมองว่า ทาน ศีล ภาวนา ภาวนาคือกรรมฐานไปเลย ไม่ใช่สำหรับสังคมนี้แค่เมตตาภาวนาก็พอแล้ว เมตตาภาวนาเรียกว่าเป็นฐานของบารมีอื่นๆทั้งหมด ถ้าไม่มีเมตตาไม่มีความรักต่อสรรพสัตว์ จะไม่ไปช่วยใครให้พ้นทุกข์ การเป็นพระพุทธเจ้าก็จะไม่เกิดบุคคลที่จะเป็นที่ยิ่งใหญ่ต้องรักสรรพสัตว์ ต้องแผ่เมตตา แล้วเมื่อมีเมตตาแล้วทานมาเอง เมื่อมีเมตตาไม่ช้ากัน ไม่ลักไม่อะไรทั้งนั้น ศีลก็จะมา เพราะฉะนั้นการปลูกฝังตามหลักทศบารมี จึงต้องมีเมตตา เมตตาเป็นฐาน

เรื่องของกรรมและบารมีที่ปรากฏในคัมภีร์สัมภารวิบาก และส่งผลต่อวิถีชีวิตของคนไทย ทั้งด้าน วิถีประเพณี วัฒนธรรมและคตินิยม มีความคิดเห็น และสามารถนำมาพัฒนาชีวิตทั้งทางวิธีคิดและ พฤติกรรมซึ่งบางครั้งไม่ได้เข้าใจเรา เรื่องกรรม เพราะว่าบางครั้งผลที่เกิดจากการกระทำคือวิบากเกิดจาก กรรมทั้งนั้น เมื่อปล่อยใจวางใจได้ว่าทุกคนมีกรรมเป็นของของตน ก็จะทำให้มีความทุกข์มากขึ้น วางใจแล้วก็ พยายามประพฤติปฏิบัติให้เกิดการชำระกิเลสที่บ่อเกิดความทุกข์ คือการปฏิบัติธรรม ธรรมะของ พระพุทธเจ้าในทุกส่วนที่มีอยู่ แม้แต่พระพุทธเจ้าก็ยังหนีกรรมไม่พ้นก็ต้องเชื่อในคัมภีร์สัมภารวิบาก พระพุทธเจ้าบำเพ็ญบารมีขนาดไหนสุดท้ายก็ยังประสบผลกรรม บารมีเรายังไม่ถึงขนาดนั้นก็ต้องเพียร พยายามมากขึ้นทำใจเมื่อทุกข์เกิดขึ้นก็ต้องทำใจให้ยอมรับ ความทุกข์ที่เกิดขึ้นแล้ว ก็หาวิธีแก้ไขโดยการ ปฏิบัติธรรม มองใจเป็นกลางมองให้เห็นเป็นไตรลักษณ์ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา อย่างนี้ ก็จะทำให้จิตปลอด โปร่งเมื่อจิตปลอดโปร่งก็จะเห็นหนทาง ที่จะดำเนินชีวิตให้มีความสุข วิธีการนี้มีอยู่ในคัมภีร์นี้ คนไทยก็เชื่ออยู่ เรื่อย คนไทยมองว่าทุกคนมีกรรมเป็นของของตน กรรมเป็นผู้ให้ผล คนไทยใช้หลักธรรมคัมภีร์สัมภารวิบากนี้ มาใช้ในการดำเนินชีวิต เช่น ทางภาคอีสานจะมีการทำบุญเป็นประจำแต่ละเดือน เป็นต้น ก็เป็นผลสืบเนื่อง มาจากอิทธิพลของคัมภีร์สัมภารวิบากนั่นเอง

สรุป

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวทางการประยุกต์หลักธรรมเพื่อพัฒนาชีวิตในคัมภีร์สัมภารวิบาก พบ หลักธรรมที่มีปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก และหนังสือธรรมโดยทั่วไป ที่สำคัญคือเรื่องหลักกรรม บารมี 30 ทศ โดยเฉพาะเรื่องการสั่งสมบารมี คือ สั่งสมทาน รักษาศีล การออกบวช (เนกขัมมะ) การมีปัญญา การมีความ เพียร บารมี ขันติ สัจจะ อธิษฐาน การมีเมตตา และการบำเพ็ญอุเบกขา ซึ่งปรากฏในคัมภีร์สัมภารวิบากที่ พระพุทธเจ้าทรงบำเพ็ญมาตลอด 20 อสงไขย แสนกัป อันเป็นแนวทางการพัฒนาชีวิต สำหรับพุทธ- ศาสนิกชน เพื่อเป้าหมายสูงสุด คือ บรมสุข (นิพพาน) ทำให้ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตในการนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ดังแผนภาพที่ 1



แผนภาพที่ 1 แนวทางการประยุกต์ใช้

References

- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tipitakas*. Bangkok: MCU Press.
- Na bangchang S. (1990). *The Evolution of Pali Literature in Thailand*. Bangkok: Chulalongkorn Publishing House.
- Phrakruyanapetcharat (Tewin Piyatussi). (2014). Approach Strategies of Buddhist Propagation. *Journal of MCU Peace Studies*, 2(2), 80-93.
- Pra Brahmagunabhon (P.A. Payutto). (2005). *Dictionary of Buddhism*. (10th ed.) Bangkok: S.R. Printing Mass Product Ltd.
- Pra Dhammahaviraniwat. (1962). Translator. *Samphāra wibak (Phim khong thi) the history of the time before become Bhuddha*. Bangkok: Sor dhammaparkdi Phinting.
- Pra Rattanapannathara. (1997). *Literature of the Ratanakosin Period Volume 4*. translation and Compilation by Saeng manavitor (2 ed.) Bangkok: MCU Printing.
- Wattanabut, B. (2015). Happy Work Place and Quality Of Life. *Journal of MCU Social Science Review*. 4(1), 65-77.